

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Muu valtion viranomainen [Lapsiasiavaltuutetun toimisto]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

18. Onko tuesta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

-

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

-

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

-

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

-

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Ehdotettavan vammaispalvelulain tarkoitus (yhdenvertaisuuden toteuttaminen) ja tavoitteet (itsemääräämisoikeuden toteutumisen ja itsenäisen elämän tukeminen) ovat kannatettavia.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja lapsivaikutusten arviointi

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (jälj. LOS) sisältöä ja sen yleisperiaatteita tuodaan esitysluonnoksessa kiitettävästi esiin. Erityisesti lapsen edun tapauskohtainen arviointi (3 art.) sekä lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä (12 art.) ilmenevät hyvin valituista sääntelyratkaisuista.

Lapsiasiavaltuutettu pitää esimerkiksi myönteisenä, että lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden huomioimista painotetaan arvioitaessa oikeutta henkilökohtaisen apuun (s.193) sekä sitä, että ehdotetun lain mahdollistamista palveluista todetaan yleisesti, että niitä ”on mahdollista järjestää monella eri tavalla yhdistellen siten, että niistä muodostuu vammaisen henkilön tarpeiden ja toiveiden sekä edun mukainen kokonaisuus” (s. 204). On myös etenkin lasten kannalta myönteistä, että jatkossa henkilökohtaisen avun saamiseksi ei edellytetä kykyä määritellä avun toteutustapaa, vaan pelkästään avun sisältö (s. 194). Lisäksi lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että uudistuksessa on pyritty turvaamaan tiettyjen palvelujen (esitytetyn vammaispalvelulain 12 §:ssä vahvistetut erityisen osallisuuden tuki ja tuettu päätöksenteko) saaminen myös silloin, kun henkilö ei täytä henkilökohtaisen avun saamisen edellytyksiä. Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tärkeänä, että lain soveltamistilanteissa voimavaraedellytyksen aiempaa matalampi kynnys huomioidaan asianmukaisesti. Jos laki ei toimi käytännössä, tulee sitä tarkastella uudelleen.

On tärkeää, että lasten oikeus henkilökohtaisen avun kaltaiseen arkisen osallisuuden ja osallistumisen tukeen mahdollistetaan lainsäädännöllä. Lapsiasiavaltuutetun tietoon on saatettu, että etenkin kehitysvammaisten ja vakavasti vammaisten lasten perheissä koetaan avun ja tuen olevan tällä hetkellä riittämätöntä. (1)

Lapsiasiavaltuutettu on pitänyt tärkeänä, että vuoroasuvien lasten ja heidän perheidensä tilanteen selkeyttämiseksi ja vuoroasumisen tosiallisten esteiden poistamiseksi tehtäisiin konkreettisia toimia.(2) Onkin erittäin myönteistä, että lakiin ehdotetaan säännöstä esteettömän asumisen tuen myöntämisestä toisen vanhemman asuntoon vuoroasumistilanteissa (s. 220).

Lapsiasiavaltuutettu muistuttaa, että lapsivaikutusten arvioinnin tulee pohjautua tutkittuun tietoon. Voidaan varmasti olettaa, että nyt käsillä olevalla esitysluonnoksella on myönteisiä vaikutuksia lapsiin ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen, mutta lapsivaikutusten arvioinnissa (s. 127–129) kuvataan pääasiassa lainsäädännön tavoitteita ja esitetään oletuksia tavoitelluista positiivisista vaikutuksista. Muissa osioissa vaikutusten arvioinnin tukena on käytetty esimerkiksi lukumääriä, joita taas lapsivaikutusten arvioinnin alla ei ole avattu. Lapsiasiavaltuutettu toteaa lisäksi, että lasten osalta esitysluonnoksessa esitetty tieto (s. 53) henkilökohtaisen avun saajien määrästä ei täysin pidä paikkaansa, sillä lasten saama henkilökohtainen apu on pysynyt lähes samalla tasolla vuodesta 2006 alkaen.(3) Tarkan tilastointitiedon hyödyntäminen olisi myös linjassa sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 26 ja 27/2016) että LOS:n kanssa.(4)

Lapsiasiavaltuutettu pitää myönteisenä, että lapsia on kuultu esitysluonnoksen valmistelussa (s. 124), mutta pitää valitettavana, ettei kuulemisessa ilmi käyneitä asioita avata esitysluonnoksessa. Lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että lapsi saa tiedon siitä, miten hänen näkemyksensä on huomioitu.

(1) Ks. esim: Soile Honkala, Susanna Tero & Miina Weckroth: ”Kun lapsi oli pieni, isä kuljetti häntä rinkassa.” Vaikeasti vammaisten lasten osallisuus ja osallistuminen teoksessa Vammaisuus ja lapsen

oikeudet: Lapsen elämää vamman kanssa (toim. Elina Pekkarinen & Anton Schalin), Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4, s. 213. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>.

(2) Ks. esim: Lapsiasiavaltuutetun lausunto toimenpidesuunnitelmasta lainsäädännön ja toimintatapojen uudistamiseksi vuoroasuvien lasten tilanteissa (13.1.2022). Saatavilla: https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stm_tpsuunnitelma_vuoroasuminen.

(3) Ks: Elina Nieminen & Pauli Rautiainen: ”Vammaisen lapsen oikeus henkilökohtaiseen apuun” teoksessa Vammaisuus ja lapsen oikeudet: Lapsen elämää vamman kanssa (toim. Elina Pekkarinen & Anton Schalin), Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4, s. 67. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>.

(4) Molemmat edellyttävät systemaattista tiedonkeruuta päätöksenteon tueksi. Ks. esim: YK:n lapsen oikeuksien komitea yleiskommentti nro 9 (2006) vammaisten lasten oikeuksista (CRC/C/GC/9), kohta 19; YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 5 (2003) lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleisistä täytäntöönpanotoimenpiteistä (CRC/GC/2003/5), kohta 48 ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (31 art.).

Vahtera Sonja
Lapsiasiavaltuutetun toimisto